

Personuppgiftslagen (1998:204)

Bakgrund

Datalagen har till syfte att skydda den enskilde mot otillbörligt intrång i den personliga integriteten vid registrering av personuppgifter med ADB. Den tekniska utvecklingen i samhället under de senaste 20 åren har gjort att datalagen idag är helt föråldrad. Behovet av en modern lagstiftning som skall tillförsäkra den enskilde ett fullgott integritetsskydd samtidigt som samhällsutvecklingen inte hämmas har därför varit stort. Dessutom har Sverige som medlem i Europeiska unionen skyldighet att i svensk lagstiftning genomföra direktivet 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter, nedan kallat direktivet. Syftet med den nya lagen är att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks genom behandling av personuppgifter. Syftet med direktivet är att skapa en gemensam hög nivå på integritetsskyddet i medlemsländerna för att därigenom möjliggöra ett fritt flöde av personuppgifter dem emellan. Medlemsländerna får inom vissa gränser precisera på vilka villkor behandling av uppgifter är tillåten. Preciseringarna får dock inte hindra flödet av personuppgifter mellan medlemsländerna.

Personuppgiftslagen (1998:204; PUL) innehåller i stort sett bara de regler som direktivet kräver. Svenska domstolar har att vid tillämpning av lagtext som införts till genomförande av ett EG-direktiv att tolka lagen i överensstämmelse med direktivet och att vid behov fråga EG-domstolen om den rätta innebörden. EG-domstolen är det organ som har att göra tolkningar av innebörden i EG:s rättsregler. EG-direktiv saknar egentliga förarbeten. Detta innebär att den svenska lagstiftaren har begränsade möjligheter att i förarbetena ge mer detaljerade tolkningar av lagens bestämmelser. I propositionen till lagen (Prop. 1997/98:44 Personuppgiftslag), nedan kallad propositionen, finns därför endast knapphändiga motiveringar till de olika bestämmelserna. Däremot finns mer utförliga motiveringar i Datalagskommitténs betänkande (SOU 1997:39, Integritet Offentlighet Informationsteknik), nedan kallat betänkandet, som legat till grund för propositionen. Regeringen uttalade i propositionen (s. 38) att redogörelsen i betänkandet kan utgöra en god grund för den som har att tillämpa lagen. Till lagens förarbeten hör också utskottsbetänkandet 1997/98:18 KU. Dessutom kan här nämnas Statskontorets utredning "Kostnader till följd av personuppgiftslagen" (1998:13) i

vilken Statskontoret analyserar de ekonomiska konsekvenser som lagen kan antas medföra för staten, kommunerna och landstingen.

Lagens uppbyggnad och grundbegrepp

Teknikoberoende och generell lag

Den nuvarande datalagen gäller bara för automatisk databehandling av personuppgifter. Den är alltså begränsad till viss teknik, automatisk databehandling (ADB). PUL gäller för behandling av personuppgifter som helt eller delvis är automatiserad. Det innebär att den nya lagen inte är begränsad till en viss teknik utan omfattar all automatiserad behandling av personuppgifter. Begreppet automatiserad behandling är inte definierat vare sig i lagen eller i direktivet. All slags behandling i datorer av personinformation som finns i datorformat är dock tveklöst automatiserad behandling, se betänkandet sid 344. Lagen gäller dessutom för manuell behandling av personuppgifter men bara om uppgifterna ingår i eller är avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier. Lagen är också generell, dvs. den gäller för alla sektorer av samhället (5 §).

Personuppgift och den registrerade

Med personuppgift avses all slags information som direkt eller indirekt kan hänföras till en fysisk person som är i livet. Med den registrerade avses den som en personuppgift avser (3 §).

Personregisterbegreppet

Datalagen omfattar personuppgifter som finns i personregister. PUL omfattar all behandling av personuppgifter som sker på helt eller delvis automatiserat sätt oavsett om uppgifterna finns i ett personregister eller inte. Begreppet personregister finns inte i PUL (3 §).

Behandling av personuppgifter

Med behandling av personuppgifter avses i lagen varje åtgärd eller serie av åtgärder som vidtas ifråga om personuppgifter, vare sig det sker på automatisk väg eller inte, t. ex. insamling, registrering, organisering, lagring, bearbetning eller ändring, återvinning, inhämtande, användning, utlämnande m.m.(3 §).

Personuppgiftsansvarig

I datalagen används begreppet personregisteransvarig och i PUL begreppet personuppgiftsansvarig. Med personuppgiftsansvarig avses den som ensam eller tillsammans med andra bestämmer ändamålen med och medlen för behandlingen av personuppgifter. Enligt direktivet kan en personuppgiftsansvarig vara en fysisk person, juridisk person, myndighet, institution eller något annat organ. För kommuner och landsting innebär definitionen att

nämnder och styrelser är personuppgiftsansvariga för de register och andra behandlingar av personuppgifter som sker i deras verksamhet.

Personuppgiftsbiträde och personuppgiftsombud

Med personuppgiftsbiträde avses den fysiska eller juridiska person som behandlar personuppgifter för den personuppgiftsansvariges räkning. Biträdet bestämmer alltså inte själv över ändamålen och medlen för behandlingen. Med personuppgiftsombud avses den fysiska person som efter förordnande av den personuppgiftsansvarige, självständigt skall se till att den personuppgiftsansvarige behandlar personuppgifter på ett korrekt och lagligt sätt.

Tredje land och tredje man

Med tredje land avses en stat som inte ingår i Europeiska unionen eller är ansluten till EES. Med tredje man avses någon annan än den registrerade, den personuppgiftsansvarige, personuppgiftsombudet, personuppgiftsbiträdet och personer som står under den personuppgiftsansvariges eller bitrådets direkta ansvar.

Lagens tillämpningsområde

PUL gäller för sådana personuppgiftsansvariga som är etablerade i Sverige . Lagen gäller också för sådana personuppgiftsansvariga som är etablerade i ett tredje land men som för behandlingen använder sig av utrustning som finns i Sverige dock inte om utrustningen bara används för att överföra personuppgifter mellan två tredje länder.

Undantag

PUL gäller inte om det i en annan lag eller annan förordning finns bestämmelser som avviker från PUL (2 §). Lagen gäller inte heller för behandling av personuppgifter som en fysisk person utför som ett led i en verksamhet av rent privat natur (6 §). Lagen skall inte tillämpas om det skulle strida mot tryckfriheten eller yttrandefriheten i tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen (7 §). Undantag från de flesta av lagens bestämmelser görs när det gäller behandling av uppgifter som sker uteslutande för journalistiska ändamål eller konstnärligt eller litterärt skapande (7 §). Lagen skall inte heller tillämpas om det skulle inskränka myndigheternas skyldighet enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen att lämna ut allmänna handlingar (8 §). PUL hindrar inte heller att en myndighet arkiverar och bevarar allmänna handlingar eller att arkivmaterial tas om hand av en arkivmyndighet (8 §).

Grundläggande krav på behandlingen av personuppgifter

I 9 § PUL ställs vissa allmänna krav vid behandlingen av personuppgifter som de personuppgiftsansvariga alltid är skyldiga att efterleva. Kraven räknas upp i nio punkter. Bland annat så får personuppgifter bara samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål. Vidare får personuppgifterna därefter inte användas för något annat ändamål som är oförenligt med det ändamål för vilket uppgifterna samlades in. Bestämmelsen

innebär att den personuppgiftsansvarige redan vid insamlandet av uppgifter skall bestämma ändamålet/ändamålen med behandlingen. Ändamålet får inte anges för allmänt utan det måste preciseras. Vilka slags behandlingar som är oförenliga med det ursprungliga ändamålet får bestämmas genom rättspraxis och mer preciserade regler som regeringen eller Datainspektionen kan utfärda. Att lämna ut en personuppgift till annan måste vara förenligt med de ursprungliga ändamålen för att vara tillåtet. I paragrafen finns också krav på att personuppgifter bara får behandlas om det är lagligt, att uppgifter skall behandlas på ett korrekt sätt och i enlighet med god sed, att personuppgifter som behandlas är adekvata och relevanta i förhållande till ändamålet, att inte fler uppgifter behandlas än som är nödvändigt i förhållande till ändamålet, att personuppgifter är riktiga och om nödvändigt aktuella, att personuppgifter som är felaktiga och ofullständiga i förhållande till ändamålet rättas, blockeras eller utplånas och att personuppgifter inte bevaras längre än nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen. I 50 § PUL ges regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer rätt att ifråga om automatiserad behandling av personuppgifter meddela närmare föreskrifter om vilka krav som ställs på den personuppgiftsansvarige vid behandling av personuppgifter. I 13 § personuppgiftsförordningen (1998:1191; PUF) ges Datainspektionen bemyndigande att meddela sådana föreskrifter.

När är behandling av personuppgifter överhuvudtaget tillåten

I 10 § stadgas i vilka fall personuppgifter får behandlas. Enligt bestämmelsen får personuppgifter behandlas bara om den registrerade samtyckt till behandlingen eller om behandlingen är nödvändig för att **a)** ett avtal med den registrerade skall kunna fullgöras eller åtgärder som den registrerade begärt skall kunna vidtas innan avtal ingås **b)** den personuppgiftsansvarige skall kunna fullgöra en rättslig skyldighet **c)** vitala intressen för den registrerade skall kunna skyddas **d)** en arbetsuppgift av allmänt intresse skall kunna utföras **e)** den personuppgiftsansvarige eller en tredje man till vilken personuppgifterna lämnas ut skall kunna utföra en arbetsuppgift i samband med myndighetsutövning eller **f)** ett ändamål som rör ett berättigat intresse hos den personuppgiftsansvarige eller hos en sådan tredje man till vilken personuppgifterna lämnas ut skall kunna tillgodoses, om detta intresse väger tyngre än den registrerades intresse av skydd mot kränkning av den personliga integriteten. I 50 § i PUL ges regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigande att i fråga om automatiserade behandlingar meddela närmare föreskrifter om i vilka fall personuppgiftsbehandling är tillåten och i 13 § PUF har Datainspektionen givits ett sådant bemyndigande att meddela närmare föreskrifter.

Förbud mot behandling av känsliga uppgifter

PUL innehåller i 13 § ett principiellt förbud mot behandling av känsliga uppgifter men innehåller också i 15 – 19 §§ ett antal undantag från förbudet. Dessutom ges i 20 § regeringen eller den myndighet som regeringen be-

stämmer en rätt att meddela ytterligare undantag från förbudet om det behövs med hänsyn till viktiga allmänna intressen. I PUF har inte meddelats några föreskrifter om ytterligare undantag från förbudet.

När det gäller socialtjänstens register och de känsliga uppgifter som förs i dessa så bör nämnas att en särskild utredare tillsatts för att lämna förslag till författningsreglering för behandling av personuppgifter inom socialtjänsten (Dir 1997:108). Utgångspunkten för en reglering skall vara PUL och direktivet. Uppdraget skall redovisas senast under augusti 1999.

För att behandling av känsliga personuppgifter skall vara tillåten krävs naturligtvis också att behandlingen uppfyller något av de grundläggande villkoren som uppställs 10 § PUL.

De känsliga uppgifter som förbudet i 13 § omfattar är uppgift om ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, medlemskap i fackförening eller uppgifter som rör någons hälsa eller sexualliv. Det bör noteras att uppgift om att någon erhållit vård eller ekonomiskt bistånd inom socialtjänsten inte betraktas som en känslig uppgift enligt PUL.

De undantag som stadgas från förbudet att behandla känsliga uppgifter är följande.

Känsliga uppgifter får behandlas om den registrerade har samtyckt till att uppgifterna behandlas eller om denne på ett tydligt sätt offentliggjort uppgifterna. Ett offentliggörande kan ske t.ex. genom att en person gör ett uttalande i egen sak för en tidning.

Känsliga uppgifter får också enligt 16 § behandlas om det är nödvändigt för att **a)** den personuppgiftsansvarige skall kunna fullgöra sina skyldigheter eller utöva sina rättigheter inom arbetsrätten, **b)** den registrerades eller någon annans vitala intressen skall kunna skyddas och den registrerade inte kan lämna sitt samtycke, eller **c)** rättsliga anspråk skall kunna fastställas, göras gällande eller försvaras. Dessutom får en personuppgiftsansvarig till tredje man lämna ut känsliga personuppgifter som behandlas inom arbetsrätten endast om det finns en skyldighet för den personuppgiftsansvarige att göra det eller den registrerade har samtyckt härtill.

Ideella organisationer får enligt 17 § inom ramen för sin verksamhet behandla känsliga personuppgifter om organisationens medlemmar och personer som på grund av föreningens syfte har kontakt med föreningen.

Enligt 18 § gäller inte förbudet mot att behandla känsliga personuppgifter när behandlingen sker för hälso- och sjukvårdsändamål och är nödvändig med hänsyn till **a)** förebyggande hälso- och sjukvård, **b)** medicinska diagnoser **c)** vård eller behandling eller **d)** administration av hälso- och sjukvård. Förbudet gäller inte heller när uppgifter behandlas av någon som är yrkesmässigt verksam inom hälso- och sjukvårdsområdet och som är underkastad tystnadsplikt om uppgifterna omfattas av tystnadsplikten. Undantagen omfattar det mesta av den personuppgiftsbehandling som sker i den offentliga och privata hälso- och sjukvården.

Enligt 19 § får känsliga personuppgifter behandlas för forsknings- och statistikändamål, om behandlingen är nödvändig på något sätt som sägs i 10 § och om samhällsintresset av det forsknings- eller statistikprojekt där behandlingen ingår klart väger över den risk för otillbörligt intrång i enskildas personliga integritet som behandlingen kan innebära. Känsliga uppgifter för dessa ändamål får också behandlas om behandlingen godkänts av en forskningsetisk kommitté.

Uppgifter om lagöverträdelser m.m.

Enligt 21 § får uppgifter om lagöverträdelser som innefattar brott, brottmålsdomar, tvångsmedel inom straffrätten eller administrativa frihetsberövanden inte behandlas av andra än myndigheter. Vilka myndigheter som får hantera vilka slags uppgifter framgår inte av PUL utan av de lagar och andra författningar som reglerar och styr varje myndighets verksamhet. Som exempel kan nämnas kommunernas uppgifter enligt lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, i vilka ingår bl.a. att hantera uppgifter om administrativa frihetsberövanden. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ges i 21 § bemyndigande att ifråga om automatiserad personuppgiftsbehandling meddela generella föreskrifter om undantag från förbudet eller undantag för enskilda fall och i 8 § PUF ges Datainspektionen bemyndigande att meddela generella föreskrifter om undantag eller beslut i enskilda fall. Som exempel på fall där undantag kan vara motiverat anges i betänkandet behandling av uppgifter om brottmålsdomar som privata vård- och behandlingshem kan behöva utföra för att kunna vårda och behandla den dömda på ett effektivt sätt.

Behandling av personnummer

Uppgifter om personnummer får behandlas utan samtycke bara när det är klart motiverat med hänsyn till **a)** ändamålet med behandlingen **b)** vikten av en säker identifiering eller **c)** något annat beaktansvärt skäl. Bestämmelsen överensstämmer med motsvarande bestämmelse i DL. I 50 § ges regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigande att ifråga om automatiserad behandling av personuppgifter meddela närmare föreskrifter om i vilka fall användning av personnummer är tillåten och i 13 § PUF ges Datainspektionen ett bemyndigande att meddela sådana föreskrifter.

Information till de registrerade

De personuppgiftsansvariga åläggs dels en skyldighet att självmant informera de personer vars personuppgifter behandlas (**23 – 25 §§**) och dels en skyldighet att på begäran från den enskilde lämna information om huruvida uppgifter om honom/henne behandlas eller ej och vilka uppgifter som behandlas (**26 §**).

Information som den personuppgiftsansvarige skall lämna självmant

Om den personuppgiftsansvarige samlar in uppgifter direkt från den registrerade skall information lämnas i samband härmed (23 §).

Om uppgifterna samlas in från någon annan källa än den registrerade så skall den personuppgiftsansvarige lämna den registrerade information om behandlingen av uppgifterna när de registreras. Är uppgifterna avsedda att lämnas ut till tredje man, behöver informationen dock inte lämnas förrän uppgifterna lämnas ut första gången. **Två undantag finns** från skyldigheten att lämna information när uppgifterna har samlats in från någon annan än den registrerade. Det första undantaget avser det fallet att registreringen eller utlämnandet av uppgifterna sker med stöd av lag eller annan författning. Det andra undantaget innebär att information inte behöver lämnas om det visar sig vara omöjligt eller om det skulle innebära en oproportionerligt stor arbetsinsats. Vid bedömningen av om utlämnande skulle innebära en oproportionerligt stor arbetsinsats skall man enligt direktivets ingress beakta t.ex. antalet registrerade, hur gamla uppgifterna är och om kompensatoriska åtgärder kan vidtas. Om uppgifterna används för att vidta någon åtgärd som rör den registrerade måste information ändå lämnas senast i samband med att åtgärden vidtas (24 §). I propositionen anges som exempel det fallet att en personuppgiftsansvarig från något register hämtat in uppgifter, som skall användas för direktreklam, om så många personer att det skulle innebära en oproportionerligt stor arbetsinsats att informera dessa redan vid registrerandet. I så fall skall information lämnas senast i samband med att reklamutskicket görs (prop. sid 81).

Den information som skall lämnas självmant är **a)** uppgift om vem som är personuppgiftsansvarig, **b)** ändamålen med behandlingen och **c)** all övrig information som den registrerade behöver för att ta tillvara sina rättigheter i samband med behandlingen, såsom information om mottagarna av de uppgifter som lämnas ut och hur man kan begära rättelse av felaktiga uppgifter. Information behöver dock inte lämnas beträffande sådant som den registrerade redan känner till (25 §).

Om uppgifter samlas in vid ett tillfälle så behöver information bara lämnas en gång för de behandlingar som sker och som kommer att ske i framtiden för de ändamål som angivits och för andra ändamål som inte är oförenliga med de ursprungliga ändamålen. Ny information behöver inte lämnas ut varje gång uppgifterna lämnas ut till tredje man. Om en personuppgiftsansvarig fortlöpande hämtar in uppgifter om en registrerad för att använda dessa för ett specifikt ändamål så bör det räcka med att informera den registrerade en gång – innan uppgifter registreras första gången – under förutsättning att den registrerade då får information om vilka kategorier av uppgifter som kommer att hämtas in och behandlas och att detta skall ske fortlöpande, se betänkandet sid. 384. I 50 § ges regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer rätt att ifråga om automatiserad personuppgiftsbehandling närmare föreskriva vilken information som skall lämnas till registrerade och

hur det ska gå till och i 13 § PUF ges Datainspektionen bemyndigande att meddela sådana föreskrifter.

Ytterligare ett undantag från skyldigheten att lämna information självmant finns. Detta beskrivs nedan under rubriken *Undantag från informationsskyldigheten vid sekretess och tystnadsplikt*.

Information som skall lämnas efter ansökan

Den personuppgiftsansvarige skall på begäran av en enskild en gång per år och gratis lämna besked om huruvida personuppgifter som rör den enskilde behandlas eller ej (26 §). En liknande bestämmelse finns i 10 § DL. Den viktigaste skillnaden mellan bestämmelserna är att i den nya lagen så skall beskedet innehålla inte bara personuppgifter hämtade från personregister utan även personuppgifter som behandlas på ett automatiserat sätt men som inte finns i något register och dessutom manuellt behandlade personuppgifter som lagras i register.

En ansökan om att erhålla besked om behandlade uppgifter skall göras skriftligen hos den personuppgiftsansvarige och vara undertecknad av den sökande själv. Om uppgifter behandlas om sökanden så skall skriftlig information lämnas om **a)** vilka personuppgifter om sökanden som behandlas, **b)** varifrån uppgifterna inhämtats och **c)** till vilka mottagare eller kategorier av mottagare som uppgifterna lämnas ut. Informationen skall lämnas inom en månad från det att ansökan gjordes. Om det finns särskilda skäl så får informationen lämnas senast fyra månader efter det ansökan gjordes.

Ett undantag finns från huvudregeln. Information behöver inte lämnas om personuppgifter i löpande text som inte fått sin slutliga utformning när ansökan gjordes eller som utgör minnesanteckning eller liknande. Undantaget gäller dock inte om uppgifterna har lämnats ut till tredje man, om uppgifterna behandlas enbart för historiska, statistiska eller vetenskapliga ändamål eller när det gäller löpande text som inte fått sin slutliga utformning, om uppgifterna har lagrats under längre tid än ett år.

I 50 § ges regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer rätt att ifråga om automatiserad personuppgiftsbehandling närmare föreskriva vilken information som skall lämnas till registrerade och hur det ska gå till samt vad en ansökan eller anmälan till en personuppgiftsansvarig skall innehålla. I 13 § PUF ges Datainspektionen bemyndigande att meddela sådana föreskrifter.

Undantag från informationskyldigheten vid sekretess och tystnadsplikt

Om det är särskilt föreskrivet i lag, annan författning eller beslut som meddelats med stöd av lag att uppgifter inte får lämnas till den registrerade så gäller inte vare sig skyldigheten att informera självmant eller skyldigheten att på begäran av den enskilde lämna information. Som exempel kan nämnas sekretess gentemot patient i 7 kap 3 § sekretesslagen.

Rättelse av personuppgifter

I 9 § åläggs den personuppgiftsansvarige att självmant vidta alla rimliga åtgärder för att rätta, utplåna eller blockera personuppgifter som är felaktiga eller ofullständiga i förhållande till ändamålet med behandlingen. Enligt 28 § är den personuppgiftsansvarige skyldig att på begäran av den registrerade snarast rätta, blockera eller utplåna sådana personuppgifter som har behandlats i strid med PUL eller föreskrifter som har utfärdats med stöd av lagen. Det är den personuppgiftsansvarige själv som skall avgöra vilken av åtgärderna som skall vidtas.

Den personuppgiftsansvarige skall också underrätta tredje man till vilken uppgifterna har lämnats ut om rättelseåtgärden, om den registrerade har begärt det eller om mera betydande skada eller olägenhet för den registrerade skulle kunna undvikas genom en underrättelse. Underrättelse behöver dock inte lämnas om det skulle visa sig vara omöjligt eller skulle innebära en oproportionerligt stor arbetsinsats.

När det gäller korrigering av uppgifter i myndigheters allmänna handlingar kan det bli fråga om att rätta framför allt felaktiga eller ofullständiga uppgifter. Det är enligt direktivet tillåtet att låta myndigheten välja metod för korrigering av uppgifter. Myndigheter är alltså inte skyldiga att på grund av PUL förstöra uppgifter i allmänna handlingar. Om myndigheten väljer att blockera en felaktig uppgift innebär det att de blockerade uppgifterna inte skall lämnas ut till tredje man. Enligt direktivet är det emellertid möjligt att göra undantag för sådant utlämnande som sker med stöd av offentlighetsprincipen enligt tryckfrihetsförordningen (prop. sid 47).

Automatiserade beslut

I 29 § finns en specialregel som gäller det fallet när ett beslut fattas som har rättsliga följder eller annars kännbara verkningar för en fysisk person och beslutet grundas enbart på automatiserad behandling av personuppgifter som är avsedda att bedöma egenskaper hos personen. I ett sådant fall har den enskilde rätt att få beslutet omprövat av någon person.

Säkerheten vid behandling av personuppgifter

Ett personuppgiftsbiträde är en extern fysisk eller juridisk person. En person som är anställd i en kommun och som för en eller flera av kommunens nämnder utför behandling av personuppgifter är alltså inte ett personuppgiftsbiträde. I 30 § stadgas att ett personuppgiftsbiträde och den som arbetar under biträdet eller direkt under den personuppgiftsansvariges ledning får behandla personuppgifter bara i enlighet med instruktioner från den personuppgiftsansvarige. Vidare skall det finnas ett skriftligt avtal mellan biträdet och den personuppgiftsansvarige om bitrådets behandling av personuppgifter. I avtalet skall särskilt föreskrivas att biträdet får behandla personuppgifterna bara i enlighet med instruktioner från den personuppgiftsansvarige och att biträdet skall vidta alla de säkerhetsåtgärder som den personuppgiftsansvarige är skyldig att vidta. I 31 § andra stycket finns vidare en

bestämmelse om att när den personuppgiftsansvarige anlitar ett personuppgiftsbiträde skall den personuppgiftsansvarige förvissa sig om att biträdet kan genomföra de säkerhetsåtgärder som måste vidtas och se till att biträdet verkligen vidtar åtgärderna. Det bör här nämnas att skulle ett personuppgiftsbiträde lämna ut personuppgifter i strid med lagen så är det den personuppgiftsansvarige som har det rättsliga ansvaret gentemot den registrerade för begångna fel.

I 31 § finns allmänt hållna bestämmelser om säkerhetsåtgärder som den personuppgiftsansvarige skall följa. Enligt första stycket i paragrafen så skall den personuppgiftsansvarige vidta lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att skydda de personuppgifter som behandlas. Åtgärderna skall åstadkomma en lämplig säkerhetsnivå med beaktande av **a)** de tekniska möjligheter som finns **b)** vad det skulle kosta att genomföra åtgärderna **c)** de särskilda risker som finns med behandlingen av personuppgifterna och **d)** hur känsliga dessa är. Bestämmelsen ger i allmänhet inte tillräcklig vägledning för den personuppgiftsansvarige för att avgöra vilka säkerhetsåtgärder som bör vidtas i det enskilda fallet. I propositionen sägs att avsikten är att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall meddela generella föreskrifter om vilka säkerhetsåtgärder som behövs. I 50 § finns bemyndigande för regeringen att ifråga om automatiserad personuppgiftsbehandling meddela sådana föreskrifter och i 13 § PUF finns bemyndigande för Datainspektionen att meddela sådana föreskrifter.

I 32 § ges tillsynsmyndigheten bemyndigande att i enskilda fall besluta om vilka säkerhetsåtgärder som skall vidtas enligt 31 §. Tillsynsmyndigheten kan också vid vite förelägga en personuppgiftsansvarig att vidta säkerhetsåtgärder.

Överföring av uppgifter till tredje land

I 33 – 35 §§ finns bestämmelser om förbud mot överföring av personuppgifter till tredje land. Mellan EU-medlemsländer och länder som är anslutna till EES-avtalet skall det enligt direktivet inte finnas några hinder för överföring av personuppgifter. Detta innebär att personuppgifter fritt får överföras mellan dessa länder men självklart inte att uppgifterna fritt kan lämnas ut till vem som helst i ett EU- eller EES-land. Som exempel kan nämnas en svensk personuppgiftsansvarig som anlitar ett personuppgiftsbiträde i exempelvis Tyskland. Personuppgifter kan då fritt få överföras till Tyskland för behandling där för den personuppgiftsansvariges räkning.

I 33 § finns ett generellt förbud mot att överföra personuppgifter som är under behandling till ett tredje land. Förbudet gäller också personuppgifter som skall behandlas i ett tredje land.

Enligt 34 § är det trots förbudet tillåtet att lämna ut personuppgifter till ett tredje land om den registrerade samtycker härtill eller om överföringen är nödvändig för att **a)** ett avtal mellan den registrerade och den personuppgiftsansvarige skall kunna fullgöras eller åtgärder som den registrerade begärt skall kunna vidtas innan avtal ingås, **b)** ett avtal mellan den personupp-

giftsansvarige och tredje man som är i den registrerades intresse skall kunna ingås eller fullgöras, c) rättsliga anspråk skall kunna fastställas, göras gällande eller försvaras, eller d) vitala intressen för den registrerade skall kunna skyddas. Det är också tillåtet att överföra uppgifter till stater som är anslutna till Europarådets konvention om skydd för enskilda vid automatisk databehandling av personuppgifter. Vidare får enligt 35 § regeringen ifråga om automatiserad behandling av personuppgifter dels meddela föreskrifter om undantag från förbudet när det gäller överföring av uppgifter till vissa stater och dels meddela föreskrifter om att överföring till tredje land är tillåten om överföringen regleras av ett avtal som ger tillräckliga garantier till skydd för de registrerades rättigheter. Slutligen får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ifråga om automatiserad behandling av personuppgifter meddela generella föreskrifter om undantag från förbudet i 33 § eller besluta om undantag i enskilda fall om det behövs med hänsyn till ett viktigt allmänt intresse eller om det finns tillräckliga garantier till skydd för de registrerades rättigheter. I 11 § PUF ges Datainspektionen be- myndigande att meddela sådana generella föreskrifter eller beslut i enskilda fall om det finns tillräckliga garantier för de registrerades rättigheter.

När det gäller utlämnande av personuppgifter på web-sidor på Internet så är huvudregeln att detta inte är tillåtet (om inte någon av undantagsreglerna kan tillämpas) eftersom spridning av information på en web-sida innebär att den är åtkomlig från hela världen. För de kommunala protokollsregistren så blir konsekvensen att i de fall utlämnande av personuppgifter redan på- börjats före den nya lagens ikraftträdande så kan utlämnanden för samma ändamål fortsätta till den 30 september 2001 med stöd av DL och Datainspektionens föreskrifter om protokollsregister för kommuner och landsting (DIFS 1996:3) men för de kommuner som avser att efter den nya lagens ikraftträdande påbörja en verksamhet med att lägga ut protokoll och annan personinformation på web-sidor så krävs för att det skall vara lagligt att regeringen med stöd av 35 § gör ett generellt undantag från förbudet. Med anledning härav har Datainspektionen under våren gått in med en skrivelse till regeringen och begärt att frågan om kommunernas informationsdatabaser på internet snarast bör regleras i en särskild lag.

Anmälan till tillsynsmyndigheten

DL:s krav på dels en generell licensanmälan och dels i vissa fall tillstånd för vissa personregister har tagits bort i den nya lagen. Istället finns i 36 § bestämmelser om att behandling av personuppgifter som är helt eller delvis automatiserad skall anmälas till tillsynsmyndigheten (Datainspektionen). Anmälan skall göras innan en sådan behandling eller serie av behandlingar med samma eller liknande ändamål genomförs. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från anmälningsskyldigheten för sådana typer av behandlingar som sannolikt inte kommer att leda till intrång i den personliga integriteten.

I PUF finns följande undantag från anmälningsskyldigheten. I 3 § undantas från anmälningsskyldighet personuppgiftsbehandling som **1)** utförs till följd

av en myndighets skyldighet att enligt tryckfrihetsförordningen lämna ut allmän handling 2) till följd av bestämmelserna i arkivlagen eller arkivförordningen utförs av en arkivmyndighet eller 3) regleras genom särskilda föreskrifter i lag eller förordning i andra fall än som nämns i 1 och 2. I 4 § undantas behandling av personuppgifter i löpande text. I 5 § undantas personuppgiftsbehandling som med stöd av 17 § PUL utförs av ideella organisationer. I 6 § ges slutligen Datainspektionen bemyndigande att meddela ytterligare föreskrifter om undantag från anmälningsskyldigheten.

För att slippa göra anmälningar till tillsynsmyndigheten får den personuppgiftsansvarige enligt 37 § utse ett personuppgiftsombud som skall hålla uppsikt över hur den personuppgiftsansvarige hanterar sina personuppgifter. Om ett ombud utses skall detta anmälas till tillsynsmyndigheten liksom om ombudet entledigas.

Personuppgiftsombudets uppgifter

I 38 - 40 §§ finns bestämmelser om personuppgiftsombudets uppgifter. Ombudet, som skall vara en fysisk person, har enligt 38 § till uppgift att självständigt se till att den personuppgiftsansvarige behandlar personuppgifter på ett lagligt och korrekt sätt och i enlighet med god sed samt skall påpeka eventuella brister för den personuppgiftsansvarige. Ombudet kan vara en anställd hos den personuppgiftsansvarige men bör i så fall inte ha en alltför underordnad ställning eftersom ombudets självständighet blir svår att upprätthålla. I kravet på självständighet ligger också att ombudet skall ha tillräckliga kvalifikationer och kunskaper för att kunna genomföra sin uppgift.

Har ombudet anledning att misstänka att den personuppgiftsansvarige bryter mot lagen eller andra bestämmelser som gäller för behandlingen av uppgifterna och om rättelse inte vidtas efter påpekande så snart det kan ske skall ombudet göra anmälan till tillsynsmyndigheten. Ombudet skall även i övrigt samråda med tillsynsmyndigheten vid tveksamhet om hur PUL och andra bestämmelser ska tillämpas på den personuppgiftsansvariges behandlingar. Ombudet skall föra en förteckning över de behandlingar som den personuppgiftsansvarige genomfört och som skulle ha omfattats av anmälningsskyldighet om inte ombudet funnits. Det innebär att de typer av behandlingar som ej behöver anmälas till Datainspektionen enligt 3 - 5 §§ PUF inte behöver finnas med i ombudets förteckning. Samma gäller för de typer av behandlingar som Datainspektionen har meddelat undantag för med stöd av 6 § PUF. Förteckningen skall innehålla åtminstone de uppgifter som en anmälan enligt 36 § skulle ha innehållit. Slutligen skall ombudet också hjälpa de registrerade att få rättelse när det finns anledning att misstänka att behandlade personuppgifter är felaktiga.

Obligatorisk anmälan av särskilt integritetskänsliga behandlingar

I 41 § ges regeringen bemyndigande att meddela föreskrifter om att sådana automatiserade behandlingar som innebär särskilda risker för integritetsintrång skall anmälas till tillsynsmyndigheten tre veckor i förväg. Om rege-

ringen har meddelat sådana föreskrifter så måste anmälan ske även om ett personuppgiftsombud utsetts. I 9 § PUF har regeringen meddelat föreskrifter om sådan anmälningskyldighet för 1) behandling av känsliga personuppgifter för forskningsändamål utan samtycke från den registrerade och som ej godkänts av en forskningsetisk kommitté och 2) behandling av personuppgifter om genetiska anlag som framkommit efter genetisk undersökning.

Upplysningar till allmänheten om behandlingar som ej anmälts till tillsynsmyndigheten

Den personuppgiftsansvarige skall till var och en som begär det skyndsamt och på lämpligt sätt lämna upplysningar om sådana automatiserade eller andra behandlingar av personuppgifter som inte har anmälts till tillsynsmyndigheten. Upplysningarna skall omfatta det som en anmälan enligt 36 § skulle ha innehållit. Den personuppgiftsansvarige är dock inte skyldig att lämna ut sekretessbelagda uppgifter eller uppgifter om vilka säkerhetsåtgärder som vidtagits. Det krävs inte att uppgifterna lämnas ut skriftligen utan de kan lämnas ut muntligen om det är lämpligt. I 50 § ges regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer rätt att ifråga om automatiserade uppgiftsbehandlingar meddela föreskrifter om vad en anmälan eller ansökan till en personuppgiftsansvarig skall innehålla. I 13 § PUF ges Datainspektionen rätt att meddela sådana föreskrifter.

Tillsynsmyndighetens uppgifter

Tillsynsmyndigheten har enligt 43 § rätt att för sin tillsyn på begäran få tillgång till de personuppgifter som behandlas, upplysningar om och dokumentation av behandling av personuppgifter och säkerheten vid denna samt tillträde till de lokaler som har anknytning till behandling av personuppgifter. Om tillsynsmyndigheten inte på begäran kan få tillräckligt underlag för att konstatera att en behandling av personuppgifter är laglig ges myndigheten i 44 § möjlighet att vid vite förbjuda en personuppgiftsansvarig att behandla personuppgifter på annat sätt än att lagra dem. Om tillsynsmyndigheten konstaterar att personuppgifter behandlas eller kan komma att behandlas på ett olagligt sätt så skall myndigheten enligt 45 § genom påpekanden eller liknande förfaranden försöka åstadkomma rättelse. Går det inte att få rättelse eller om saken är brådskande, får myndigheten vid vite förbjuda den personuppgiftsansvarige att fortsätta att behandla uppgifterna på annat sätt än att lagra dem. Tillsynsmyndigheten får också föreskriva vite för att få en personuppgiftsansvarig att följa myndighetens beslut om säkerhetsåtgärder. Tillsynsmyndigheten får enligt 47 § hos länsrätt ansöka om att personuppgifter som behandlats på ett olagligt sätt skall utplånas.

Lagen använder genomgående uttrycket tillsynsmyndigheten men den myndighet som avses är Datainspektionen. Detta framgår av 2 § PUF. Datainspektionens verksamhet har hittills varit finansierad av dels licensavgifter dels avgifter vid handläggning av enskilda tillståndsärenden. I och med den nya lagens ikraftträdande så försvinner licenssystemet. Avgifter kommer

heller inte att tas ut för handläggning av enskilda ärenden hos Datainspektionen.

I 12 § PUF stadgas att Datainspektionen skall på begäran av en organisation som företräder en väsentlig del av de personuppgiftsansvariga inom en viss bransch eller inom ett visst område avge yttrande över hur förslag till överenskommelser vad avser behandling av personuppgifter inom området eller branschen överensstämmer med PUL och andra bestämmelser som gäller för behandlingarna ifråga. Detta är en ny uppgift för Datainspektionen. Avsikten är att underlätta för branscher och sektorer i samhället att själva utveckla en praxis kring sin personuppgiftsbehandling.

Skadestånd

Den personuppgiftsansvarige skall ersätta den registrerade för skada och kränkning av den personliga integriteten som en behandling av personuppgifter i strid med lagen har orsakat. Bestämmelsen innebär att den personuppgiftsansvarige är ersättningsskyldig inte bara för person- och sakskador utan även för ideell skada, dvs. hänsyn skall också tas till lidande och andra omständigheter som inte har rent ekonomisk betydelse. Den personuppgiftsansvarige ansvarar gentemot den registrerade för all personuppgiftsbehandling som han har ansvaret för, dvs. han ansvarar även för fel som en anställd, ett personuppgiftsbiträde eller bitrådets anställda orsakar. Skadeståndsansvaret är liksom enligt DL strikt dvs. en skadelidande kan få ersättning oavsett om den som orsakat skadan gjort detta uppsåtligen eller av vårdslöshet. Däremot har den nya lagen till skillnad mot DL en jämkningsregel som ger den personuppgiftsansvarige möjlighet att få skadeståndet nedsatt om han kan visa att felet inte berott på honom. Exempel på situationer som kan medföra att skadeståndet jämkas är att en registrerad lämnar felaktiga personuppgifter till en personuppgiftsansvarig och att den felaktiga uppgiften leder felaktig behandling som åsamkar den registrerade skada.

Straffbestämmelser

Liksom enligt DL så är vissa förfaranden straffbelagda även i den nya lagen. Enligt 49 § så kan böter eller fängelse i högst sex månader, och om brottet är grovt i högst två år, ådömas den som lämnar osann uppgift i information till registrerad, lämnar osann uppgift i anmälan till tillsynsmyndigheten enligt 36 § eller när tillsynsmyndigheten begär information enligt 43 §, behandlar känsliga uppgifter i strid med 13-21 §§, för över personuppgifter till tredje land i strid med 33 - 35 §§ eller låter bli att göra anmälan till tillsynsmyndigheten när sådan krävs.

Närmare föreskrifter

I 50 § ges regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigande att meddela närmare föreskrifter om **a)** i vilka fall behandling av personuppgifter är tillåten, **b)** vilka krav som ställs på den personuppgiftsansvarige vid behandling av personuppgifter, **c)** i vilka fall användning av personnummer är tillåten **d)** vad en anmälan eller ansökan till en person-

uppgiftsansvarig skall innehålla, e) vilken information som skall lämnas till den registrerade och hur informationen skall lämnas, och f) anmälan till tillsynsmyndigheten och förfarandet när anmälda uppgifter har ändrats. I 13 § PUF har Datainspektionen bemyndigats att meddela närmare föreskrifter i de i ovan uppräknade fallen.

Bemyndigandena i 50 § är vidsträckta och det är därför svårt att för närvarande säga exakt hur lagen kommer att påverka olika personuppgiftsansvariga.

Överklagande

Tillsynsmyndighetens beslut om annat än generella föreskrifter får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs för överklagande till kammarrätten. Tillsynsmyndigheten får bestämma att dess beslut skall gälla även om det har överklagats.

Ikraftträdandebestämmelser och övergångsbestämmelser

EG-direktivet innehåller bestämmelser om att direktivets regler skall vara införda i varje medlemslands lagstiftning senast den 24 oktober 1998. PUL träder därför ikraft detta datum samtidigt som DL upphör att gälla. PUL innehåller ett antal övergångsbestämmelser. De viktigaste är följande.

Ifråga om behandling av personuppgifter som påbörjats före ikraftträdandet eller behandling som utförs för ett visst ändamål om behandling för det ändamålet påbörjats före ikraftträdandet skall till och med den 30 september 2001 DL tillämpas istället för den nya lagen. Bestämmelsen innebär att för personregister som inrättats före den 24 oktober 1998 skall den äldre lagen gälla övergångsvis under tre år under förutsättning att ändamålet med behandlingen inte ändras under övergångstiden. Nya personuppgifter får också tillföras ett register inom ramen för den äldre lagen så länge ändamålet är detsamma. Om ett nytt ändamål tillkommer så gäller den nya lagen direkt för det nya ändamålet.

Ifråga om manuell behandling av personuppgifter som påbörjats före ikraftträdandet eller manuell behandling av personuppgifter för ett visst ändamål om behandling för ändamålet påbörjats före ikraftträdandet så skall 9, 10, 13 och 21 §§ i PUL inte börja tillämpas förrän 1 oktober 2007.

En anmälan till tillsynsmyndigheten enligt 36 § får göras innan den nya lagen har trätt ikraft för den aktuella behandlingen.

Övrigt

Två bestämmelser i DL flyttas över till andra lagar. Bestämmelsen i 14 § DL om dokumentationsskyldighet för myndigheter vid användning av automatisk databehandling flyttas till 15 kap 14 § sekretesslagen. Bestämmelsen i 21 § DL om brottet dataintrång flyttas till 4 kap. 9 c § brottsbalken.